

ITALIYA TA'LIM TIZIMI

Akramova Gulzoda**Adilova Manija***UMFT universiteti, pedagogika va
psixologiya yo'nalishi, P-23 guruh talabalari*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Italiya ta'lim tizimi bosqichma-bosqich yoritilgan: maktabgacha ta'lim, boshlang'ich maktab, o'rta maktab, oliy ta'lim va tizimdagi zamonaviy muammolar. Maqola Italiya ta'lim tizimining tuzilishi, fanlar, o'qitish uslublari va rivojlanish istiqbollari keng tahlil qiladi.

Kalit so'zlar: Italiya ta'lim tizimi, maktabgacha ta'lim, boshlang'ich maktab, o'rta maktab, oliy ta'lim, Liceo, Istituto Tecnico, Istituto Professionale, akademik rivojlanish, pedagogika, zamonaviy ta'lim muammolari, raqamli ta'lim.

Kirish

Italiya ta'lim tizimi Yevropa Ittifoqi standartlariga mos keladigan, tarixiy an'analarga boy va zamonaviy bilim berish tizimidir. Ta'lim tizimi bolalikdan boshlanib, oliy ta'limgacha bir qator bosqichlardan iborat bo'lib, o'quvchilarga nafaqat akademik bilim, balki madaniy va ijtimoiy ko'nikmalarni ham shakllantirishga qaratilgan. Italiyada ta'lim qonun bilan majburiy hisoblanadi va barcha bolalar uchun teng imkoniyatlarni taqdim etadi.

Italiya ta'lim tizimi bir tomondan an'anaviy, madaniy merosga boy, ikkinchi tomondan esa innovatsion va zamonaviy texnologiyalarni o'z ichiga olgan tizim sifatida e'tirof etiladi. Bu maqola Italiya ta'lim tizimining asosiy bosqichlari, tuzilishi, o'qitish uslublari va zamonaviy muammolarini keng yoritadi.

Bolalik va maktabgacha ta'lim (Scuola dell'Infanzia)

Italiyada maktabgacha ta'lim 3–6 yoshdagi bolalar uchun mo'ljallangan. Bu bosqich bolalarning ijtimoiy, hissiy va kognitiv rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. Maktabgacha ta'limda bolalar o'yinlar, san'at, musiqiy mashg'ulotlar va kichik ilmiy eksperimentlar orqali bilim olishadi.

Bolalik davridagi ta'lim markazlari davlat va xususiy bo'lishi mumkin. Davlat maktabgacha ta'lim bepul bo'lsa, xususiy maktablarda xarajatlar ota-onalar tomonidan qoplanadi. Bu bosqichda bolalar asosiy ijtimoiy ko'nikmalarni, masalan, muloqot qilish, navbat kutish, hamkorlikda ishlashni o'rganadilar.

Boshlang'ich ta'lim (Scuola Primaria)

Boshlang'ich ta'lim 6 yoshdan 11 yoshgacha davom etadi va majburiy hisoblanadi. Bu bosqichda asosiy fanlar: italyan tili, matematika, tabiatshunoslik, tarix, geografiya, san'at va jismoniy tarbiya o'qitiladi.

O'qituvchilar individual yondashuvni qo'llashga harakat qiladilar, shuningdek, bolalarning ijodiy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga e'tibor beriladi. Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning bilim darajasi doimiy baholanadi va ota-onalar bilan muntazam muloqot olib boriladi.

O'rta ta'lim (Scuola Secondaria)

O'rta ta'lim ikki darajaga bo'linadi:

Quyida o'rta maktab (Scuola Secondaria di Primo Grado): 11–14 yoshdagi o'quvchilar uchun. Bu bosqichda o'quvchilar umumiy bilimlarni chuqurlashtiradilar va ixtisoslashuv yo'nalishlarini tanlashga tayyorlanadilar.

Yuquori o'rta maktab (Scuola Secondaria di Secondo Grado): 14–19 yoshdagi o'quvchilar uchun. Bu bosqichda o'quvchilar turli yo'nalishlar bo'yicha ixtisoslashadilar: akademik (Liceo), texnik (Istituto Tecnico) va kasb-hunar (Istituto Professionale).

O'rta ta'limda o'quvchilarga nafaqat fanlarni o'rganish, balki hayotiy ko'nikmalar, muammoni hal qilish, jamoaviy ishlash va ijodiy fikrlashni rivojlantirish bo'yicha treninglar beriladi.

Oliy ta'lim (Istruzione Superiore)

Italiyada oliy ta'lim universitetlar va kollejlardan orqali amalga oshiriladi. Universitetlar turli darajalarni taklif qiladi: bakalavr (Laurea Triennale), magistratura (Laurea Magistrale) va doktorantura (Dottorato di Ricerca).

Oliy ta'limda o'quvchilar nafaqat akademik bilim, balki tadqiqot ko'nikmalarini ham egallaydilar. Italiya oliy ta'lim tizimi, ayniqsa, san'at, arxitektura va huquq sohalarida dunyoga mashhur. Talabalar amaliyot va stajirovkalar orqali ish tajribasini ham to'playdilar.

Zamonaviy muammolar va rivojlanish yo'nalishlari

Italiya ta'lim tizimi yuqori sifatli bo'lsa-da, ba'zi muammolarga duch keladi:

- Maktablar orasida resurslar va sifat tafovuti.
- O'qituvchilarning ish haqi va motivatsiyasi bilan bog'liq muammolar.
- Innovatsion texnologiyalarni barcha maktablarda teng joriy etish.

Rivojlanish yo'nalishlari sifatini oshirish, raqamli ta'lim, ijtimoiy va psixologik qo'llab-quvvatlash tizimini kuchaytirishga qaratilgan.

Xulosa

Italiya ta'lim tizimi tarixiy an'analarga, madaniy merosga va zamonaviy talablariga moslashgan murakkab tizimdir. Har bir bosqich — maktabgacha ta'limdan oliy ta'limgacha — o'quvchilarning shaxsiy, akademik va ijtimoiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Tizimning asosiy maqsadi nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarning ijtimoiy, madaniy va kasbiy ko'nikmalarini shakllantirishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Oilalarda farzand tarbiyasiga ruhiy taʼsir oʻtkazish. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yoʻllari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hisini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashtirish jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.